

[Undervisningsministeren.]

Jeg tillader mig endvidere for det høje ting at fremsætte *forslag til lov om erhvervsfaglige forsøgsuddannelser*.

Med den opgave at foretage en gennemgang af de gældende bestemmelser om de unges faglige uddannelser og at udarbejde udkast til ændringer i den nuværende uddannelsesstruktur for de faglige grunduddannelser inden for industri, håndværk og handels- og kontorområdet nedsatte den daværende regering i juni 1967 et udvalg. Det forudsattes i kommissoriet, at forslagene fra udvalget ville blive forelagt de interesserede organisationer, råd og udvalg, ligesom forslagene, i det omfang det måtte anses for hensigtsmæssigt, ville blive søgt gennemført løbende, eventuelt i form af forsøgsundervisning.

Selve udvalgsarbejdet, der har været meget omfattende, er for en stor dels vedkommende udført i specielle udvalg og grupper. Et særligt udvalg har således udarbejdet det lovforslag, som jeg hermed forelægger.

Udvalget vedrørende de faglige uddannelser har foretaget en kritisk gennemgang og vurdering af de nuværende lærlingeuddannelser og af opbygningen af det nuværende uddannelsessystem som helhed.

Lærlingeuddannelsernes nuværende struktur medfører, at de unge for tidligt og ofte uden at have en realistisk baggrund skal vælge en faglig uddannelse. Erhvervsvalget træffes allerede ved indgåelse af læreforholdet, uden at de unge har haft en reel mulighed for at vurdere konsekvenserne af valget.

Under uddannelsesforløbet er der efter den nuværende ordning ringe eller ingen mulighed for overgang til andre uddannelser på en sådan måde, at det allerede lærte kan indgå som en del af den nye uddannelse. De unge båses således allerede fra begyndelsen ind i ret snævre uddannelses- og erhvervs-mæssige rammer.

Aftalen om lærlingeuddannelsen stiftes i dag med en læremester, og dette system kan i visse tilfælde give en vilkårlig rekruttering og kan bl. a. medføre en skæv geografisk fordeling.

Koordinering mellem uddannelsen på virksomhederne og på skolerne er ikke altid tilstrækkelig, og der mangler i visse tilfælde

en tilstrækkelig planlægning af og instruktion om oplæring i virksomheden. Dertil kommer, at hele den tekniske og strukturelle udvikling har medført en stigende specialisering inden for erhvervsvirksomhederne, og dette har medført, at den enkelte virksomhed kan have vanskelighed ved at give en tilstrækkelig afrundet uddannelse, således at den uddannelse, som lærlingen får, bliver for fagligt specialiseret.

Som lærlingeuddannelsen er i dag, tages der ikke tilstrækkeligt hensyn til den enkeltes planer om erhvervsbeskæftigelse eller ønske om videreuddannelse.

En del af kritikken retter sig mod hele uddannelsessystemet set under ét. Der er for ringe sammenhæng og fleksibilitet i uddannelsessystemet, og dette medvirker til, at der generelt set er for få uddannelsesmuligheder for de unge, der har gennemgået en erhvervs-mæssig uddannelse. De normale adgangsveje til videregående uddannelser er ofte, af historiske grunde gjort betinget af bestemte eksamener. Dette gør lærlingeuddannelserne mindre tillokkende for de unge, og et sådant system kan ikke opretholdes i et samfund, der stiler mod og har behov for, at alle unge får de samme videreuddannelsesmuligheder.

Udvalget peger på nødvendigheden af, at de faglige grunduddannelser kan ændres bl. a. på grundlag af de resultater, som fremkommer i forbindelse med det videre planlægningsarbejde og gennemførelsen af forsøgsundervisningen. Efter de principper og modeller, der er opstillet, foreslår udvalget derfor, at der søges hjemmel til fortsættelse og udbygning af forsøgsuddannelserne, inden der fastlægges en mere permanent ordning for den faglige uddannelse.

Jeg er enig med udvalget i nødvendigheden af at gennemføre yderligere forsøg inden for dette store område, således at man bl. a. på denne måde kan indhøste erfaringer, og det lovforslag, som jeg fremlægger, er derfor et forslag til lov om erhvervsfaglige forsøgsuddannelser. Efter forslaget kan loven tages op til revision i folketingsåret 1975-76.

Forslaget bygger på folketingets beslutning af 30. maj 1969 om en reform af de grundlæggende skoleuddannelser, hvorefter der efter en 9-årig grundskole bl. a. skal være adgang til faglig grunduddannelse.

Forsøgsuddannelserne opbygges som et

[Undervisningsministeren:]

system, der i videst muligt omfang skal tilgodese elevernes erhvervs- og uddannelsesinteresser. Ved starten af uddannelsen vælger de unge, der går ud efter 9. eller 10. skoleår, en basisuddannelse inden for et hovederhvervsområde. Under uddannelsesforløbet gennemgår eleverne en gradvis mere specialiseret uddannelse, idet der lægges vægt på, at de unge selv vælger den uddannelse og det erhverv, som de har interesse og evner for.

Af praktiske grunde har man opdelt arbejdsmarkedet i 6 hovederhvervsområder: Handels- og kontorområdet, jern- og metalindustriområdet, bygge- og anlægsområdet, nærings- og nydelsesmiddelområdet, de grafiske fag og servicefagene. Hertil kommer formentlig jordbrugsområdet som et syvendte.

Uddannelsen inden for disse hovederhvervsområder er ikke isolerede enheder, og der er således uddannelseselementer, der er fælles for flere af uddannelsesene, og som giver grundlag for fleksible overgangsmuligheder.

Uddannelsen inden for hvert hovederhvervsområde begynder med en 1-årig basisuddannelse, der har til formål at give eleverne en erhvervs- og uddannelsesvejledning, som skulle give en realistisk og virkelighedsnær baggrund for elevernes valg af erhverv og uddannelse.

Under basisuddannelsen får eleverne en bred indføring i hovederhvervsområdets forskellige faglige discipliner samt en almindelig og generelt kompetencegivende undervisning. Denne del af uddannelsen foregår på skoler, eventuelt suppleret med korte virksomhedsophold.

Efter basisuddannelsen gennemgår eleverne en uddybende erhvervsfaglig uddannelse med hovedvægt på den praktiske oplæring. Denne del af uddannelsen, hvis varighed vil afhænge af uddannelsesbehovet inden for de enkelte fagspecialer, vil normalt komme til at foregå dels på praktiksteder og dels på skoler.

Uddannelsen bliver som nævnt opbygget trindelt. I det omfang, det er muligt, opdeles uddannelsen efter basisåret i afrundede uddannelseseenheder, der hver afsluttes med opnåelse af en bestemt defineret faglig kompetence. Såfremt unge i øvrigt må forlade uddannelsen undervejs, søger man i alle

tilfælde at give disse en faglig kompetence, så de kan gå ud i erhvervslivet med en begrænset, men nærmere defineret faglig kunnen. Der skal være mulighed for senere at vende tilbage til uddannelsen.

Der lægges i forslaget vægt på de såkaldte almene fag og på det personlighedsudviklende element i grunduddannelserne.

Den øgede demokratisering inden for erhvervs- og samfundslivet vil stille krav til de unges uddannelse, dersom de reelt skal kunne forstå og deltage i demokratiseringsprocessen. Uddannelserne må ses i et bredere perspektiv, der også omfatter mennesket og samfundet, uanset at dette ikke umiddelbart kan begrundes i et erhvervskompetencehensyn.

Foruden en ændring af selve uddannelsens indhold og opbygning forudsætter forslaget, at den faglige uddannelse placeres i uddannelsessystemet på linie med den rent boglige uddannelse (gymnasiet), og det er hensigten gennem udbygning af de videregående uddannelser og etablering af suppleringskurser at give de unge, der vælger den faglige uddannelse, væsentligt bedre videreuddannelsesmuligheder.

Gennemførelsen af den faglige uddannelse efter disse principper vil efter min opfattelse blive en væsentlig del af et samlet uddannelsessystem, der fører frem mod gennemførelse af 12 års uddannelse for alle unge. Det er af største betydning, at man i dette arbejde har inddraget repræsentanter for specialarbejderuddannelsen, og at man således også i forhold til denne uddannelse søger gennemført en koordinering.

Udvalget har iværksat forsøgsuddannelser inden for jern- og metalindustrien, handels- og kontorområdet og servicefagene. Herudover er der planlagt forsøg inden for bygge- og anlægsområdet, levnedsmiddelområdet og de grafiske fag. Endelig undersøger man mulighederne for at etablere en forsøgsuddannelse inden for jordbrugsfagene.

Jeg finder det imidlertid nødvendigt, at folketinget nu igennem det lovforslag, som jeg forelægger, får lejlighed til at tage stilling til disse forsøgsuddannelser, inden der sker en yderligere udbygning, og til finansieringen af de nye faglige uddannelser.

Foruden arbejdsmarkedets parter har repræsentanter for de uddannelsessøgende deltaget i udvalgs- og gruppearbejdet, lige-

[Undervisningsministeren.]

som pædagoger fra handelsskoler, tekniske skoler, folkeskolen, gymnasiet og HF har udført et stort og godt arbejde ved tilrettelæggelsen.

Det kommissorium og den arbejdsform, som udvalget har haft, har været medvirkende til, at forslagene har været drøftet rundt om i landet og naturligvis også inden for de politiske partier.

I betragtning af den alder, som vor nuværende lærlingeuddannelse har, og med de traditioner — og mange gode traditioner, vil jeg gerne betone — som knytter sig til den nuværende faglige oplæring af de unge, finder jeg det af største betydning, at fagenes repræsentanter ikke alene i høj grad har været med i selve arbejdet, men også har deltaget i de mange diskussioner om uddannelsessystemet og uddannelsens indhold.

Det er mit indtryk, at erhvervslivet her som på mange andre områder har indset nødvendigheden af, at der gennemføres en uddannelsesreform.

Der er midlertid grund til at fremhæve, at der sideløbende med arbejdet om forsøgsuddannelserne er gennemført betydelige forbedringer af den nuværende lærlingeuddannelse, såvel fagligt som pædagogisk, ligesom der er sket en betydelig udbygning af skolerne og deres værksteder og laboratorier.

Om udbygningstakten vil jeg gerne fremhæve følgende:

Som nævnt fremgår det af folketingets beslutning af 30 maj 1969, at fra og med 1975 skal der efter det 9. skoleår være adgang til bl. a. at påbegynde en bred faglig grunduddannelse, og udvalget har foreslået en gradvis stigning i tilgangen til forsøgsuddannelserne, således at fuld udbygning kan være gennemført i 1976.

Det er hensigten, at såvel de unge som den enkelte arbejdsgiver skal kunne vælge mellem den nuværende lærlingeuddannelse og den nye forsøgsuddannelse. Hvordan udviklingen vil forløbe her, kan være vanskeligt at forudse og vil muligvis blive noget forskelligt inden for de forskellige fag.

Det er dog tvivlsomt, om tilgangen til den nuværende lærlingeuddannelse helt vil ophøre til det tidspunkt, og det vil i al fald rent praktisk blive meget vanskeligt at forberede en fuldstændig overgang til den nye uddannelse på så kort tid. Der er her grund til at fremhæve bl. a. de krav, der stilles til lærerne, og som i et ret stort omfang forudsætter gennemførelsen af en række kurser.

Udbygningstakten er derfor efter forslaget noget langsommere og sigter på at nå fuld udbygning i 1978-79 med en tilgang på godt 30.000 uddannelsessøgende.

Efter lovforslagets § 11 afholdes driftsudgifterne ved undervisning på skole af staten. Under hensyn til, at det drejer sig om forsøg, og at det forudsættes, at der sker en gradvis udbygning af forsøgene, har jeg således fundet det rigtigt at foreslå, at staten afholder driftsudgifterne fuldt ud i forsøgsperioden og stiller udstyr og inventar til rådighed.

Denne opfattelse er i overensstemmelse med et mindretal i lovudvalget, der omfatter repræsentanterne for arbejdsmarkedet.

Af forslaget fremgår de merudgifter, som forsøgsundervisningen forventes at ville medføre til og med 1975-76, samt de anslåede udgifter i 1978-79.

Efter de beregninger, der er foretaget, vil overgang til den nye uddannelse medføre ret betydelige samlede omkostninger til drift og anlæg af skolerne.

Man må imidlertid her være opmærksom på, at der er tale om et meget stort antal unge, der gennemgår en faglig uddannelse, ligesom jeg finder grund til at fremhæve, at der i forhold til andre unge hidtil er ydet væsentligt mindre fra samfundets side til de grupper, der gennemgår faglig uddannelse, eller som går ud i erhvervslivet som ikke-faglærte.

Såfremt der ikke snarest sker væsentlige forbedringer af disse unges uddannelse, vil kløften mellem dem og den gruppe af unge, der får en stadig bedre boglig uddannelse, blive yderligere uddybet.

Bl. a. for at opnå en realistisk baggrund for vurderingen af forsøgene er det vigtigt,

[Undervisningsministeren.]

at elevrekrutteringsgrundlaget bliver det samme som til lærlingeuddannelserne.

Selv om regeringen principielt mener, at uddannelsesstøtte bør ydes over Statens Uddannelsesstøtte, har man fundet det forsvareligt for at opnå nævnte grundlag i forsøgsperioden at foreslå, at der ydes eleverne i forsøgsuddannelserne en godtgørelse, der fastsættes under hensyn til lærlingelønnen.

Bevilling til ydelse af godtgørelsen vil foreløbig fuldt ud blive søgt på de årlige finanslove. Det er imidlertid ministeriets hensigt snarest muligt at søge tilvejebragt en ordning, hvorefter arbejdsgiverne i forsøgsperioden bidrager til finansieringen af godtgørelsesordningen i et omfang, der svarer til forskellen mellem den sædvanlige uddannelsesstøtte og godtgørelsesniveauet.

Efter den nuværende lærlingeordning betaler arbejdsgiveren løn til lærlingene under skoleophold, og noget taler således for, at der søges gennemført en ordning, hvor arbejdsgiverne bidrager.

Til at varetage planlægningen af forsøgsuddannelserne foreslås nedsat et forsøgsråd med repræsentanter for arbejdsmarkedet, herunder eleverne. Herudover er det tanken, at undervisningsministeriet og arbejdsministeriet skal udpege sagkyndige inden for de særligt berørte uddannelsesområder for at sikre en samordning af disse uddannelsesområder. For hvert hovederhvervsområde tænkes nedsat et forsøgsudvalg, ligeledes med repræsentanter for arbejdsmarkedet og de implicerede skoleformer.

Sammen med de faglige udvalg og brancheudvalg får forsøgsudvalgene ansvaret for de enkelte forsøgsuddannelsers faglige indhold samt planlægning og styring. De samme udvalg fastsætter retningslinierne for uddannelse på praktikstederne og drager omsorg for, at uddannelsen foregår i overensstemmelse hermed.

Der er i lovforslaget en bestemmelse om, at der skal nedsættes et nævn til afgørelse af tvistigheder mellem den uddannelsessøgende og praktiksteder. Jeg har tidligere her i tinget besvaret en forespørgsel om de lærlingevoldgiftsretter, der er oprettet i henhold til lærlingeloven, og givet tilsagn om, at et forslag om ændring af disse lærlingevoldgiftsretter vil blive forelagt.

Med det forslag, der nu fremsættes om forsøgsuddannelserne, har jeg ikke taget stilling til, hvorledes de fremtidige lærlingevoldgiftsretter bør organiseres, men jeg finder, at det foreslåede nævn, der er fælles for hele landet, vil være et egnet organ til afgørelse af eventuelle tvistigheder under forsøgsuddannelserne.

Med disse bemærkningern anbefaler jeg lovforslaget til det høje tings hurtige og villige behandling.

Indenrigsministeren (Egon Jensen): Jeg skal tillade mig for det høje ting at fremsætte *forslag til lov om svangerskabshygiejne og fødselshjælp* og *forslag til lov om ændring af lov om udøvelse af jordemodergerning*.

I 1967 blev der efter henstilling fra Den almindelige danske Jordemoderforening nedsat et udvalg, der skulle afgive betænkning om fødselshjælpens tilrettelæggelse. Udvalget afgav betænkning i 1971 og foreslår en enhedsledelse af fødselshjælpen, således at ansvaret for de forebyggende svangreundersøgelser, jordemoderhjælp og sygehusbetjening af fødsler samles hos amtskommunen og Københavns og Frederiksberg kommuner.

Indenrigsministeriet har i det store og hele kunnet tilslutte sig de tanker og forslag, som er kommet til udtryk i udvalgsbetænkningen, og det foreliggende lovforslag bygger da også i vidt omfang på udvalgets forslag.

Lovforslaget tilsigter at lægge en ramme for amtskommunens tilrettelæggelse af fødselshjælpen. Til brug for planlægningen vil indenrigsministeriet udarbejde vejledende retningslinier. I disse vil man i overensstemmelse med udvalgsbetænkningens forslag gå ud fra en ordning, hvorefter de forebyggende jordemoderundersøgelser varetages af offentligt ansatte og aflønnede jordemødre, der samles i arbejdsgrupper på specielt oprettede centre. Det er meningen, at selve fødslen, uanset om den finder sted i hjemmet eller på sygehus eller anden offentlig institution, skal betjenes af en jordemoder fra det center, hvor kvinden har gået til undersøgelse. Denne ordning har der i udvalget været enighed om at anbefale som den, der vil være rigtigst og mest hensigtsmæssig under de nuværende forhold, idet det for udvalget — og for de for sundheds-